



ŠV. TOMAS AKVINIETIS
St. Thomas Aquinas

SVARSTYTI KLAUSIMAI APIE TIESĄ. KLAUSIMAS XVII APIE SAŽINĘ, 1 ARTIKULAS

Disputed Questions on Truth. Question 17 on Conscience, Article 1

PREAMBULĖ

Pirma, ar sąžinė yra galia, ar nuostata, ar veikla.
Antra, ar sąžinė gali klysti.
Trečia, ar sąžinė įpareigoja.
Ketvirta, ar klystanti sąžinė įpareigoja.
Penkta, ar klystanti sąžinė neutraliuose dalykuose labiau įpareigoja negu vadovų įsakymai, ar mažiau.

PIRMAS ARTIKULAS

KLAUSIAMA APIE SAŽINĘ. IR PIRMIAUSIA KLAUSIAMA, AR SAŽINĖ YRA GALIA, AR NUOSTATA, AR VEIKLA

Ir atrodo, kad ji yra galia.

1. Nes Jeronimas Glosoje Ezekielio knygai (Ez 1, 9), užsiminęs apie sinderezį, rašo: *tą sąžinę kartais matome suklumpant*, dėl to manoma, kad sąžinė yra tas pat, kas sinderezis. Tačiau tam tikra prasme sinderezis yra galia. Vadinasi, ir sąžinė yra galia.

2. Be to, tik sielos galia gali būti ydai pavaldi. O sąžinė yra pavaldi nuodėmės teršalams, kaip parodyta Laiške Titui: *jų protas bei sąžinė suteršti* (Tit 1, 15). Vadinausi, sąžinė yra galia.

3. Tačiau kalbama, kad teršalas sąžinėje nėra kaip jos šeimnininkas. – Bet yra priešingai, niekas, būdamas tas pats, negali būti suterštas ir švarus, nebent jis būtų

RAKTAŽODŽIAI: sąžinė, galia, nuostata, veikla, nuodėmė.

KEY WORDS: conscience, potency, habit, activity, sin

teršalo objektas. Tačiau kiekvienas, kuris iš suteršto tampa švarus, yra tas pats būdamas kartais švarus, o kartais suterštas. Todėl kiekvienas, kuris iš suteršto tampa švarus arba priešingai, yra teršalų ir švaros objektas. O sąžinė iš suterštos tampa švari. Laiške žydams rašoma: *kraujas Kristaus... nuvalys mūsų sąžinę nuo mirties darbų, kad galėtume tarnauti gyvajam Dievui* (Žyd 9, 14). Taigi sąžinė yra galia.

4. Be to, sakoma, kad sąžinė yra proto įsakymas, o tas įsakymas yra ne kas kita kaip proto sprendimas. Bet proto sprendimas priklauso laisvam pasirinkimui, iš kurio jis gauna savo vardą. Todėl atrodo, kad laisvas pasirinkimas ir sąžinė yra tapatūs. Tačiau laisvas pasirinkimas yra galia. Vadinasi, ir sąžinė yra galia.

5. Be to, Basilijus sako, kad sąžinė yra prigimties teismas. Tačiau sinderezis yra prigimties teismas. Vadinasi, sąžinė yra tas pat, kas sinderezis. Bet sinderezis tam tikru būdu yra galia. Taigi sąžinė irgi yra galia.

6. Be to, nuodėmė egzistuoja tik valioje arba prote. Tačiau nuodėmė yra sąžinėje. Vadinasi, sąžinė yra protas arba valia. Bet protas ir valia yra galios. Vadinasi, sąžinė irgi yra galia.

7. Be to, nesakoma, kad nuostata arba veiksmas žino. Bet sakoma, kad sąžinė žino. Juk Pamokslininkas sako: *Tavo sąžinė žino, kad ir tu dažnai keikei kitus* (Pam 7, 23)¹. Vadinasi, sąžinė nėra nei nuostata, nei veiksmas. Taigi ji yra galia.

8. Be to, Origenas sako, kad *sąžinė yra sielą auklėjanti ir lavinanti dvasia, ginanti ją nuo blogio ir vedanti prie gėrio*. O dvasia yra vadinama sielos galia arba net sielos esme. Vadinasi, sąžinė vadinama tam tikra sielos galia.

9. Be to, sąžinė yra arba veikla, arba nuostata, arba galia. Bet ji nėra veikla, nes sąžinė ne visada veikia, ir jos veiklos nėra miegančiajame, apie kurią tačiau sakoma, kad jis turi sąžinę. Taip pat ji nėra nuostata. Vadinasi, ji yra galia. O kad ji nėra nuostata, parodoma šitaip. Apie paskirus dalykus nėra jokios proto nuostatos, bet sąžinė siejasi su paskirais veiksmais. Vadinasi, sąžinė nėra proto nei jokios kitos sielos galios nuostata, nes ji protui priklauso.

10. Be to, protui priklauso tik teorinės ir praktinės nuostatos. Tačiau sąžinė nėra teorinė nuostata, kadangi ji nukreipta į praktinę veiklą. Taip pat ji nėra praktinė nuostata, kadangi nėra nei menas, nei supratingumas (*prudentia*), o Filosofas *Etikos* šeštojoje knygoje tik šiuos dalykus priskiria praktiniam protui (Aristotelis 1990: 172-174 [1140a,b]). Vadinasi, sąžinė nėra nuostata. Tai, kad sąžinė nėra menas, aki-vaizdu. O tai, kad ji nėra supratingumas, įrodoma šitaip. Pasak *Etikos* šeštosios knygos, supratingumas yra teisingas praktinių dalykų tvarkymas (ten pat: 181 [1143a 30-35]). Tačiau supratingumui nerūpi paskiri veiklos dalykai, nes jų neįmanoma tvarkyti dėl begalinio jų skaičiaus. Antraip tektų pripažinti, kad supratingumas, kaip sakoma, tuo labiau išauga, kuo daugiau paskirų veiksmų apsvarsto. Bet neatrodo, kad tai būtų tiesa. Tačiau sąžinei rūpi paskiri praktiniai dalykai. Vadinasi, sąžinė nėra supratingumas.

11. Buvo minėta, kad sąžinė yra tam tikra nuostata, kuria bendras proto sprendimas taikomas paskiram veiksmui. – Bet yra priešingai, nes tam, ką galima atlikti viena nuostata, dvi nuostatos nereikalingos. O turintis bendrą nuostatą dėl paskirų

dalykų gali ją taikyti pasitelkęs vien tik jutimo galią. Pavyzdžiui, turintis nuostatą, dėl kurios žino, kad visi mulai yra nevaisingi, pamatęs šitą mulą iš karto žino, jog jis yra nevaisingas, nes jutimu suvokė, kad tai yra mulas. Vadinasi, bendrojo sprendimo taikymui paskiram veiksmui nereikia jokios nuostatos. Taigi sąžinė nėra nuostata. Tad ankstesnė išvada lieka galioti.

12. Be to, kiekviena nuostata yra arba prigimta, arba įkvėpta, arba įgyta. Tačiau sąžinė nėra prigimta nuostata, nes tokia nuostata būtų visiems vienoda, o sąžinę ne visi vienodai turi. Taip pat ji nėra įkvėpta nuostata, nes tokia nuostata visada būna teisinga, o sąžinė kartais klysta. Be to, ji nėra įgyta nuostata, nes jeigu būtų, tai nei vaikai, nei suaugęs žmogus jos neturėtų tol, kol daugelį kartų atlikdami tuos pačius veiksmus tos nuostatos neįgytų. Vadinasi, sąžinė nėra nuostata. Tad ankstesnė išvada lieka galioti.

13. Be to, pasak Filosofo, nuostata įgyjama kartojant tuos pačius veiksmus (ten pat: 85 [1103b 1-25]). Tačiau kai kas sąžinę įgyja vienu veiksmu. Vadinasi, sąžinė nėra nuostata.

14. Be to, pasak Glosos Laiške korintiečiams (Kor 3, 13 ir toliau), sąžinė yra bausmė prakeiktiesiems. Tačiau nuostata ją turinčiam nėra bausmė, veikiau ji yra jo tobulumas. Vadinasi, sąžinė nėra nuostata.

1. Bet atrodo priešingai, kad sąžinė yra nuostata. Mat pasak Damaskiečio, *ji yra mūsų sampratos įstatymas*. Bet sampratos įstatymas yra bendrųjų teisės pradmenų nuostata. Tad ir sąžinė yra nuostata.

2. Be to, tuos Laiško romiečiams žodžius – *Kai jokio įstatymo neturintys pagony...* (Rom 2, 14) – Glosa aiškina: *net jei pagony neturi rašyto įstatymo, tačiau turi prigimtinį įstatymą, kurį kiekvienas supranta, ir kurio dėka kiekvienas pats suvokia, kas yra gera ir kas bloga*. Todėl atrodo, kad prigimtinis įstatymas yra tai, kuo kiekvienas žmogus yra sąmoningas (*sibi conscius est*). Bet kiekvienas yra sąmoningas dėl sąžinės (*sibi conscius est per conscientiam*). Vadinasi, sąžinė yra prigimtinis įstatymas. Tad ankstesnė išvada lieka galioti.

3. Be to, žinojimą vadina išvados nuostata. O sąžinė yra tam tikras žinojimas. Vadinasi, ji yra nuostata.

4. Be to, nuostata suformuojama kurio nors veiksmo kartojimu. Bet žmogus dažnai veikia pagal sąžinę. Todėl iš tokių veiksmų susiformuoja tam tikra nuostata, kurią galima vadinti sąžine.

5. Be to, Pirmajame laiške Timotiejui rašoma (1 Tim 1, 5), kad įsakymo tikslas yra meilė iš tyros širdies, gera sąžinė ir neapsimestinis tikėjimas. O Glosa aiškina, kad gera sąžinė reiškia viltį. O viltis yra tam tikra nuostata. Taigi ir sąžinė yra nuostata.

6. Be to, atrodo, jog tai, ką Dievas mums įskiepijo, yra įkvėpta nuostata. Bet, pasak Damaskiečio šeštosios knygos, kaip polinkis nusidėti yra Piktosios dvasios įskiepytas, taip sąžinė įskiepyta Dievo. Vadinasi, sąžinė yra įkvėpta nuostata.

7. Be to, pasak Filosofo *Etikos* antrosios knygos, visa, kas yra sieloje, yra galia arba nuostata, arba aistra (ten pat: 89 [1105b 20]). Tačiau sąžinė nėra aistra, nes aistromis nepelnome nei apdovanojimo, nei bausmės, nei esame giriami, nei pei-

kiami, kaip ten pat teigia Filosofas. Taip pat ji nėra galia, nes galios neįmanoma atidėti, o sąžinę galima. Vadinasi, sąžinė yra nuostata.

8. Bet yra priešingai, nes atrodo, kad sąžinė yra veikla. Juk teigiama, kad sąžinė kaltina arba teisina. Tačiau kaltina arba teisina tas, kuris ką nors aktualiai svarsto. Vadinasi, sąžinė yra tam tikra veikla.

9. Be to, pažinimas palyginimu yra aktualus pažinimas. O sąžinė vadinama pažinimu lyginant, nes sakoma, kad sužinoti (*conscire*) yra tarsi kartu žinoti (*scire*). Vadinasi, sąžinė yra pažinimo veikla.

Atsakymas. Kai kurie žmonės teigia, kad sąžinė gali reikšti tris dalykus. Mat kartais sąžinė vadina patį sužinotą dalyką, panašiai kaip tikėjimą tapatina su tuo, kuo tikima; kartais – galią, kuria pažįstame; kartais nuostatą. O dar kiti sako, jog sąžinė kartais vadinama veikla. Ir atrodo, kad šis suskirstymas yra prasmingas, nes jei sąžinė yra kokio nors veikla, tai būtina svarstyti jos objektą, galią, nuostatą ir pagaliau pačią veiklą. Juk pasitaiko, jog kartais sukuriamas tam tikras vardas, kuris bendravardiškai apima visus tuos keturis dalykus, panašiai kaip žodis supratimas (*intellectus*) kartais reiškia suprastą daiktą (*intellectum*) (kaip sakoma, kad vardai reiškia tai, kas suprasta (*intellectus*), kartais – pačią supratimo galią, kartais tam tikrą nuostatą, o kartais ir veiklą.

Tačiau tokiaje įvardijime, kaip šis, reikia vadovautis tuo, kaip vardu naudojami kalbantieji, nes, pasak *Topikos* antrosios knygos, žodžiais reikia naudotis taip, kaip tai daro dauguma. O žodis *sąžinė*, atrodo, kartais vartojamas sužinotam dalykui išreikšti, pavyzdžiui, sakant: *išsakau tau savo sąžinę*, kitaip tariant, išsakau tai, kas yra mano sąžinėje. Tačiau galiai ir nuostatai įvardinti šis žodis nelabai tinka, bet tikrai tinka veiklai, nes tik jos sąvokoje telpa visa, kas apie sąžinę sakoma. Mat reikia turėti omenyje, jog nėra įprasta, kad tuo pačiu vardu būtų įvardijama veikla ir galia arba nuostata, išskyrus tuos atvejus, kai veikla yra kokios nors galios arba kokios nors nuostatos veikla, kaip rega yra matymo galios, o aktualus žinojimas – pažinimo nuostatos veikla. Todėl regą kartais vadina galia, o kartais veikla, taip pat ir žinojimą.

Bet jeigu yra tam tikra veikla, kuri tinka daugumai arba visoms nuostatoms ar galioms, tai neįprasta tos veiklos vardu vadinti kurią nors galią arba nuostatą, kaip tai akivaizdu vardo *naudojimas* (*usus*) atveju, nes šis žodis žymi bet kurios nuostatos veiklą. Žinoma, kad bet kurios nuostatos arba galios veikla priklauso tam, kurio veikla ji yra, todėl tas vardas *naudojimas* taip žymi veiklą, kad niekaip nežymi galios arba nuostatos.

Atrodo, kad panašiai yra ir sąžinės atveju. Mat vardas sąžinė reiškia žinojimo kam nors taikymą, todėl sakoma, kad sužinoti (*conscire*) – tai tarsi kartu žinoti (*simul scire*).

Tačiau bet kuris žinojimas gali būti kam nors panaudotas, todėl *sąžinė* negali įvardinti jokios ypatingos nuostatos arba galios, bet įvardija pačią veiklą, kuri yra tam tikros nuostatos arba žinojimo taikymas kuriam nors paskiram veiksmui. Tačiau koks nors žinojimas kokiam nors veiksmui taikomas dvejopai: vienaip svarstant, ar veiksmas vyksta, ar jau įvyko; kitaip – svarstant, ar veiksmas yra teisingas, ar neteisingas.

Teigiama, kad dėl pirmojo taikymo būdo turime kurio nors veiksmo sąžinę (*habere conscientiam*) tiek, kiek žinome, kad tas veiksmas yra atliekamas arba neatliekamas.

Taip atsitinka, kai įprastai vartojant kalbą sakoma, jog kiek man žinoma (*de conscientia mea*), tas veiksmas nebuvo atliktas, kitaip tariant, apie tą veiksmą aš nieko nežinau arba nežinojau. Kaip tik šiuo kalbėjimo būdu suprantami šie Pradžios knygos žodžiai: *Mes nežinome (non est in conscientiis nostris), kas idėjo anuos pinigūs į mūsų maišus* (Pr 43, 22); ir Pamokslininko knygos: *nes tavo sąžinė žino, kad ir tu dažnai keikei kitus* (Pam 7, 23)²; ir Laiško romiečiams: *tai liudija ir mano sąžinė...* (Rom 9, 1).

O antras žinojimo taikymo veiksmui būdas, kuriuo sužinoma, ar veiksmas teisingas, yra dvigubas. Vienas, kuriuo žinojimo nuostata mus nukreipia ką nors daryti arba ko nors nedaryti. Kitas, kuriuo atliktas veiksmas pažinimo nuostata tiriamas klausiant, ar jis yra teisingas, ar neteisingas. Ir šis dvigubas žinojimo taikymo praktiniams veiksmams būdas skirstomas į du etapus, kurie būdingi ir teoriniams veiksmams, būtent – į atradimą ir sprendimą. Mat tas būdas, kuriuo, taikydami žinojimą ir tarsi tardamiesi tikriname, ką turime daryti, yra panašus į atradimą, kuriuo iš prielaidų gauname išvadas. O kitas būdas, kuriuo tai, kas jau atlikta, tiriamame ir aptarinėjame, ar teisinga, yra kaip sprendimas, kuriuo išvados suvedamos atgal į prielaidas.

Tačiau abiem taikymo būdams įvardinti naudojame sąžinės (*conscientiae*) vardą. Juk žinojimą veiksmui taikant taip, kad jis jam vadovautų, sakoma, kad sąžinė skatina arba ragina, arba pančioja. O taikant žinojimą jau atliktos veiklos padarinių tyrimui, sakoma, kad sąžinė kaltina arba kandžiojasi, jei atranda, jog tai, kas padaryta, neatitinka žinojimo, kuriuo tiriamas, tačiau gina arba teisinga, jei atranda, jog tai, kas padaryta, atsirado pagal žinojimo pavidalą.

Bet reikia turėti omenyje, kad panaudojant pirmąjį žinių taikymo paskiram veiksmui būdą, kuriuo sužinoma, ar jis buvo atliktas, remiamasi jutiminiu žinojimu, atmintimi, kuri padeda apmąstyti tai, kas padaryta, arba jutimu, kuriuo suvokiame tai, ką dabar darome. Bet naudodamiesi antruoju ir trečiuoju žinių taikymo paskiram veiksmui būdu, kuriuo nutariame, ką privalome daryti, arba tiriamame tai, kas jau padaryta, veiksmui taikome veikiančiojo proto nuostatas, t. y. sinderezio nuostatą ir išminties nuostatą, kuriomis tobulinamas aukštesnysis protas, ir pažinimo nuostatą, kuria tobulinamas žemesnysis protas. Šios nuostatos taikomos arba visos tuo pačiu metu, arba tik kuri nors viena iš jų. Tomis nuostatomis tiriamame tai, ką darome, ir nutariame tai, ką privalome daryti. Tačiau tiriamame ne vien tai, kas jau padaryta, bet ir tai, ką privalome padaryti. Bet nutarimas liečia tik tai, ką reikia padaryti.

1. Todėl į pirmąjį argumentą reikia atsakyti, kad pasakymu *tą sąžinę kartais matome suklumpant* Jeronimas aptarinėja ne sinderezį, apie kurį sakė, kad jis yra sąžinės kibirkštis, o pačią sąžinę, apie kurią anksčiau užsiminė. Arba galima sakyti, kad visa tiriamoji ir patariamoji sąžinės galia iš sinderezio sprendimo kyla taip, kaip visa teorinio proto tiesa kyla iš pirmųjų principų. Todėl sąžinę jis vadina sinderezium tiek, kiek ji veikia sinderezio galia, ypač norėdamas parodyti tą trūkumą, kurį sinderezis gali turėti: juk bendrųjų principų srityje jis nieko nestokoja, bet gali stokoti tuos principus taikydamas paskirais praktinės veiklos atvejais. Taigi pats savaimė sinderezis nieko nestokoja, bet tam tikra prasme jis stokoja sąžinėje. Todėl aiškindamas sinderezio trūkumą jis sinderezį sąžinei prijungė.

2. Į antrąjį atsakytina, kad teršalas sąžinėje yra ne kaip jos šeimininkas, o kaip tai, kas pažinta ir suprasta, nes sakoma, jog tas ar kitas žmogus turi suterštą sąžinę, jei tas susiteršimas jam žinomas.

3. Į trečiąjį atsakytina: sakoma, kad buvusi nešvari sąžinė dabar yra švari, jei žinaš apie savo anksčiau padarytą nuodėmę dabar žino, kad ji yra pašalinta, ir tokiais atvejais sakoma, kad tas žmogus turi švarią sąžinę. Vadinasi, anksčiau buvusi nešvari, o dabar tapusi švari sąžinė yra ta pati sąžinė, bet žinoma ne taip, tarsi ji būtų švaros ir nešvaros objektas, o taip, kad tiriančioji sąžinė jas abi žino. Tačiau žino, kad pirmiau buvo nešvari, o dabar žino, kad yra švari, ne tuo pačiu veiksmu, bet tais pačiais principais abi būsenas pažįsta, kaip sakoma, kad tais pačiais principais besiremiantis svarstymas yra tas pats svarstymas.

4. Į ketvirtąjį atsakytina, kad sąžinės sprendimas ir laisvo pasirinkimo sprendimas iš dalies skiriasi, o iš dalies sutampa. Sutampa tuo, kad abu yra apie tą patį paskirą veiksmą. Tačiau sąžinės sprendimas tam veiksmui tinka kaip atlikto tyrimo sprendimas (ir tuo abiejų sprendimas skiriasi nuo sinderezio sprendimo). Tačiau sąžinės sprendimas skiriasi nuo laisvo pasirinkimo tuo, kad sąžinės sprendimas yra grynas žinojimas, o laisvo pasirinkimo sprendimas yra žinojimo taikymas įspūdžiui: būtent šis sprendimas yra pasirinkimo sprendimas. Ir todėl kartais pasitaiko, kad iškraipomas laisvo pasirinkimo, bet ne sąžinės sprendimas. Pavyzdžiui, kai kas nors tiria tai, ką netrukus ketina atlikti, ir tarsi per principų prizmę sprendžia, jog paleistuvavimas su šia moterimi yra blogis, bet kai tą sprendimą pradeda taikyti praktikoje, daugybė aplinkybių apsupa tą veiksmą, pavyzdžiui, paleistuvavimo malonumas, kuriuo geidulingumas supančioja protą taip, kad jo įsakymas nenulemia pasirinkimo sprendimo. Ir taip kas nors klysta pasirinkdamas, bet ne sąžinėje, tačiau veikia prieš sąžinę, todėl sakoma, kad daro tai bloga sąžinė, nes veiksmas neatitinka žinojimu pagrįsto sprendimo. Tad akivaizdu, jog sąžinė nebūtinai yra tas pat, kas laisvas pasirinkimas.

5. Į penktąjį atsakytina, jog sakoma, kad sąžinė vadinama prigimties teismu todėl, jog visas sąžinės tyrimas ir patarimas priklauso nuo prigimtinio sprendimo, kaip jau buvo minėta.

6. Į šeštąjį atsakytina, kad nuodėmė prote ir valioje yra kaip subjekte, o sąžinėje ji yra kitaip, kaip jau buvo sakyta.

7. Į septintąjį atsakytina, kad sąžinė ką nors žino sakoma ne griežtąja prasme, o taip, kaip sakoma, kad žino tas, kuriuo žinome.

8. Į aštuntąjį atsakytina, kad sąžinė yra dvasia (tai yra mums įkvėpta dvasia) taip, kaip dvasia vadinamas protas.

9. Į devintąjį atsakytina, kad sąžinė nėra nei galia, nei nuostata, bet ji yra veikla. Ir nors sąžinė ne visados veikia ir jos veiklos nėra miegančiąjame, tačiau sąžinė išlieka savo šaknyje, būtent nuostatose, kurios taikomos veiklai. O su tais argumentais (10–14), kuriais įrodinėjama, kad sąžinė nėra nuostata, sutinkame.

1. O į ankstesnį priešingą pirmąjį argumentą, teigiantį, kad sąžinė yra būtent nuostata, reikia atsakyti, jog sąžinė yra mūsų supratimo įstatymas, nes ji yra iš prigimtinio įstatymo išvestas proto sprendimas.

2. Į antrąjį atsakytina, jog sakoma, kad žmogus prigimtinu įstatymu pats save suvokia, jei kalbama apie tai, kad jis mąsto remdamasis principais, bet sakoma, jog suvokia per sąžinę, jei kalbama apie tai, kad mąsto pačiu mąstymo veiksmu.

3. Į trečiąjį atsakytina, kad nors žinojimas yra nuostata, tačiau žinojimo taikymas kam nors yra ne nuostata, o veikla. Ir ji žymima sąžinės vardu.

4. Į ketvirtąjį atsakytina, kad veiksmų kartojimas nesukuria kitokios nuostatos negu ta, iš kurių tie veiksmai kyla, bet sukuria arba kokią nors tos pačios prigimties nuostata, pavyzdžiui, iš įlietos meilės (*caritas*) atsiranda įgytos meilės (*dilectio*) nuostata, arba sustiprėja jau esanti nuostata, pavyzdžiui, tame, kuris turi įgytą santūrumo nuostata, santūrumo veiksmų kartojimas ją stiprina. Atitinkamai, kadangi sąžinės veikla kyla iš išminties bei žinojimo nuostatų, tai jų veiksmų kartojimas jokios kitos nuostatos, išskyrus minėtas, nesukuria, o tik tobulina tas nuostatas.

5. Į penktąjį atsakytina, jog sąžinė viltimi vadinama todėl, kad gera sąžinė žmogui teikia gerą viltį, kaip ten pat aiškina Glosa.

6. Į šeštąjį atsakytina, kad ir pačios prigimtinės nuostatos yra dieviškai mums įdiegtos. Ir kadangi sąžinė yra iš prigimtinės paties sinderezio nuostatos kylanti veikla, tai sakoma, kad ir sąžinė yra dieviškai mums įdiegta taip, kaip sakoma, kad kiekvienas mumyse esantis tiesos žinojimas yra iš Dievo, kuris mūsų prigimčiai įdiegė pirmųjų principų pažinimą.

7. Į septintąjį atsakytina, jog tame suskirstyme Filosofas veiklą priskyrė nuostatai dėl to, kad įrodinėjo, jog nuostatos atsiranda iš veiksmų ir jos yra panašių veiksmų pradmenys. Taip sąžinė yra ne aistra, ne galia, bet iš nuostatos kildinama veikla. O su tais argumentais (8–9), kurie įrodinėja, kad sąžinė yra veikla, sutinkame.

Literatūra

Aristotelis. 1990. *Nikomacho etika*. Iš senosios graikų k. vertė Jonas Dumčius. *Rinktiniai raštai*: 61–273. Vilnius: Mintis.

Nuorodos

¹ Juozapo Skvirecko vertimas.

² Juozapo Skvirecko vertimas.

Iš lotynų kalbos vertė prof. dr. Gintautas VYŠNIAUSKAS,
Klaipėdos universitetas

Versta iš *Sancti Thomae de Aquino Quaestiones disputatae de veritate*, quaestio XVII. Textum adaequatum Leonino 1972 edito ex plagulis de prelo emendatum ac translatum a Roberto Busa SJ in taenias magneticas denuo recognovit Enrique Alarcón atque instruxit <https://www.corpusthomicum.org/qdv15.html> [žr. 2022 02 25]